

«ПЕСНОПЕНИЯ БОЖЕСТВЕННОЙ ЛИТУРГИИ» П. ДЕМУЦЬКОГО В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОЇ РЕЛІГІЙНОЇ ПРАКТИКИ НА МЕЖІ ХІХ–ХХ СТОЛІТЬ

Марущак Марія Богдановна

аспірант кафедри теорії і історії культури, НМАУ ім. П.И. Чайковського;
магістр музики (Київ, Україна)

ім'я Порфирія Даниловича Демуцького – відомого українського фольклориста, композитора, лікаря – все частіше починає звучати в осередку церковної хорової практики. Слід згадати роботи молодих науковців, що досліджували

церковну спадщину композитора. Так, серед невеликої кількості робіт зазначимо дослідницю О. Засадну з дисертаційною працею [3] та автора даної роботи [4]. Хоча ці дві праці розглядають літургійну композицію П. Демуцького, проте опираються на два різні музичні матеріали. Так, в першій роботі досліджується Літургія для жіночого хору П. Демуцького, що була видана у 1922 році [1], а в другій – рукописний матеріал Літургії [2] (для мішаного хору), який був написаний приблизно на п'ятнадцять років¹ раніше і був заборонений до друку². Хоровий склад, мовні версії, кількість номерів обумовлюють різницю двох Літургій П. Демуцького:

<p>Літургія П. Демуцького</p> <ul style="list-style-type: none"> • жіночий хор (триголосся, епізодично – двоголосся, чотириголосся) • українська мова у всіх номерах • 27 хорових номери 	<p>«Піснопіння Божественної Літургії. Муз. П. Демуцького</p> <ul style="list-style-type: none"> • мішаний хор (триголосся, епізодично – чотириголосся) • старослов'янська, українська (частково) мови, • 53 хорових номери
--	--

Предметом даної статті є постать хорового диригента, церковно-го діяча Порфирія Демуцького, об'єктом – твір композитора «Піснопіння Божественної Літургії. П. Демуцького». Нотним джерелом, що розглядається в статті, слугує знайдений автором рукопис «Піснопіння Божественної Літургії П. Демуцького» [2], який знаходиться в Рукописному фонді бібліотеки ім. В. І. Вернадського.

Новизну та актуальність даної роботи становлять дослідження мовних особливостей даного твору, що проаналізовані вперше.

«Піснопіння Божественної Літургії. П. Демуцького» (рукописний варіант) з'являється в творчому доробку композитора в кінці XIX ст., в часи заборони церковної творчості та канону церкви, як такої. Це пояснює той факт, що твір не був виданий. Вибрані композиції з твору «Піснопіння Божественної Літургії П. Демуцького» були переосмислені Порфирієм Демуцьким в жіночий хор. Так, паралітургійні пісеспіви з оригінальною назвою «Літургія П. Демуцького» вийшли друком 1922 року в Київській друкарні І.І. Чоколова. [1]

Слід зазначити, що доля першоджерела склалася таким чином: хоча збірка і не була видана, проте з очевидністю можна сказати, що виконання її могло здійснюватись Порфирієм Демуцьким, адже композитор був регентом церковного хору (село Янишівка) та засновником, керівником Охматівського народного хору (село Охматів). Можливо через велику хорову діяльність (як церковну так і народну), що тривала протягом всього його життя в сільській місцевості, Порфирій Демуцький дає назву своїй Літургії «Песнопения Божественной Литургии преспособленные для сельских хоров». Композитор завж-

¹ В рукописі «Піснопіння Божественної Літургії. Муз. П. Демуцького» композитором не вказана дата написання твору.

² В Рукописному фонді бібліотеки ім. В. І. Вернадського (фонд І, колекція 35932 – «Піснопіння Божественної Літургії. Муз. П. Демуцького» був знайдений документ наступного змісту (збережено стилістику рукопису): «Цей твір П. Демуцького ще за часів царату було надіолано по умовах того часу до Синодської цензури, але десять років пройшло, поки його було повернуто з написом що «за простонародності изложения и искажение тональности воспрещается к печатанию и употреблению в церквах».

ди підтримував ідеї розвитку сільської церковної культури та популяризації народної творчості.¹

Слід зазначити, що Порфирій Демуцький не мав професійної музичної освіти і являється композитором – самоучою. Проте, завдяки його багатолітній практиці збирання українського фольклору, регентській діяльності митець створює унікальний зразок Літургійних піснеспівів. [4]

Мовна особливість твору «Піснопіння Божественної Літургії П. Демуцького» відображається перш за все в назвах рукописного джерела. На титульній твердій палітурці міститься – «Піснопіння Божественної Літургії. Муз. П. Демуцького»², а в автографі першої сторінки, перед нотним матеріалом – «Песнопения Божественной Литургии преспособленные для сельских хоров П. Демуцьким»³.

Номери Літургії розподіляються на три розділи:

Основний розділ 53 номери	Акафістні піснеспіви 11 номерів	Додаток (незавершені твори) 9 номерів
------------------------------	------------------------------------	--

З прийняттям рішення про відродження та популяризацію української духовної музики на Вселенському Соборі 1921 році, активно створюються зразки автентичного, народного релігійного музикування. Перш за все це проявилось в текстологічних особливостях створюваних зразків. Не виключення стала і збірка «Песнопения Божественной Литургии», що спочатку являла зразок старослов'янської текстологічної основи, і потім частково набула українського текстового переосмислення. Про це свідчить підписана українська мова (частково) під старослов'янським текстом та поява у 1922 році видання «Літургія П. Демуцького».

Твори з двомовний текстом знаходимо лише в основному розділі «Песнопения Божественной Литургии». Всього чотирнадцять номерів⁴.

№ 4 «Единый Синь»	№ 20 «Херувимская песнь» (№ 7)
№ 5 «Во Царствии Твоем»	№ 21 «Херувимская песнь» (№ 8)
№ 6 «Приидите поклонимся»	№ 25 «Милость мира» (№ 1)
№ 7 «Святый Боже» (№ 1)	№ 26 «Тебе поем»
№ 15 «Херувимская песнь» (№ 2)	№ 38 «Творяй Ангелы Своя духи»
№ 16 «Херувимская песнь» (№ 3)	№ 44 «Видехом свет истинный»
№ 18 «Херувимская песнь» (№ 5)	№ 45 «Да исполнятся уста наша»

Джерелознавчі особливості збірки: авторські композиції П. Демуцького; мелодії до яких взяті з церковного обиходу за різні роки; без вказівки про джерело; із позначкою «из старых нот»; різні церковні розспіви; записані з голосу. Таке різноманіття джерел виявляється досить цікавим в світлі майбутніх наукових пошуків.

¹ Порфирій Демуцький закінчивши Київську духовну семінарію в 1882 році, Київський інститут Святого Володимира в 1889 році, студіюючись в хорі М. Лисенка в студентські роки, все ж повертається до рідного села Янишівка. Пізніше разом з дружиною переїздить в село Охматів (тепер Черкаська область).

² Збережено стилістику оригіналу.

³ Збережено стилістику оригіналу.

⁴ Назви номерів подаватимуться за першим текстовим варіантом (тобто старослов'янською мовою).

Підсумовуючи, слід сказати про активні творчі пошуки композиторів, що базувались на ідеях розвитку української церковної музики. Також слід підкреслити важливе значення твору П. Демуцького «Песнопения Божественной Литургии» для сучасної церковної практики.

Литература

1. Демуцький, П. Літургія / П. Демуцький. – К. : 7я Гостип., 1922. – 16 с.
2. Демуцький, П. Піснопіння Божественної Літургії. Музика П. Демуцького / П. Демуцький. – І 35932. – рукописний фонд НБУ ім. В. І. Вернадського. – 68 с.
3. Засадна, О. Українська церковно-музична творчість 20-х років ХХ століття: жанрові пріоритети та стилістичні особливості (на прикладі доробку композиторів київської хорової школи) : дис. канд. мистецтвознавства : 26.00.01 Мистецтвознавство / О. Засадна ; (Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського) – К., 2014. – 207 с.
4. Шелепко, М. (Маруцак М.) П. Демуцький. Відоме та невідоме в творчій біографії митця в контексті української музичної культури / М. Маруцак // Київське музикознавство, 2013. – Вип. 46. – С. 30–35.